

№ 33 (386)
Верасень 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ Асоба ў краязнаўстве:
Уладзімір Дзіско – *стар. 2 і 4*

☞ Традыцыі: фэст у Гануце – *стар. 4*

☞ Сучаснасць: рыцары
XXI стагоддзя – *стар. 5*

На тым тыдні...

✓ **24 жніўня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся чарговы «**Кватэрнік у дзядзькі Якуба**». Гэтым разам з усімі прысутнымі дзялілася сваёй творчасцю паэтка-бард, лаўрэат конкурсу аўтарскай песні «Купалаўскія вакацыі-2011» Ханна Чумакова.

✓ **25 жніўня** ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі дырэктара гэтай установы Рамана Матульскага «**Из прошлого в будущее. Библиотеки Беларуси**». Яго працы асабліва карысныя для адмыслоўцаў. Р. Матульскі таксама быў узнагароджаны знакам Міністэрства культуры «За ўклад у развіццё культуры Беларусі».

✓ **25 жніўня**, напрыканцы сонечнага лета, Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа зладзіў на сваёй мінскай сядзібе **музычна-забаўляльнае свята «Слодчы лета»**. Праграма свята складалася з майстар-класа ўдзельніка Міжнароднай асацыяцыі гістарычнага танца – гурта «Гістрыён», які займаецца аднаўленнем народных і прыворных танцаў эпохі Сярэднявечча і Рэнэсансу, выступу Кацярыны Ваданосавай і гурта «Alta Mente». Спецыяльна запрошаны госць – вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Валянцін Салаўёў выступіў з вершаванымі аповяданнямі Песняра. Таксама наведнікі свята змаглі на кірмашы-продажы набыць аўтарскія працы славных мінскіх майстрых Вольгі Асадчай, Кацярыны Ваданосавай, Насты Глушко, Юліі Літвінавай.

✓ **3 26 па 28 жніўня** на сцэне Амфітэатра ў Маладзечне прайшоў **XI Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі «Маладзечна-2011»**. Першую прэмію ў конкурсе маладых выканаўцаў атрымала Кацярына Худзінец. Дыпламантамі другой ступені сталі Дар'я Кудрыцкая і Дзяніс Пацэвіч. Трэцюю прэмію раздзялілі Андрэй Коласаў, Яўген Доліч і Радміла Сямёнава. Гала-канцэрт «Лепшыя беларускія песні XX стагоддзя. Уладзімір Мулявін» стаў данінай павягі «песняру», якому сёлета споўнілася семдзесят.

У рамках свята адбыўся канцэрт «Молодечно. РОК». У імпрэзе бралі ўдзел знакамітыя беларускія гурты «Палац», «J-Morс», «Стары Ольса», «У нескладовае», «ZM 99», «Drum Ecstasy».

✓ **4 верасня** ў г.п. Ганцавічы адбылося XVIII Рэспубліканскае свята – **Дзень беларускага пісьменства**. Падрабязнасці чытайце ў наступным нумары.

- хто дае пра захаванне гісторыка-культурнай спадчыны
- каму неабыхавая будучыня Беларусі

Краязнаўчы пісьменнік

Сёння ў розных вялікіх і малых паселішчах Беларусі працуюць адукаваныя, начытаныя, багатыя на ўяўленне мастакі слова, якія аддаюць перавагу не прыдумцы, а факту. Імя ім – краязнаўчыя пісьменнікі. Хтосьці збоку сарамліва выдае характарыстыку аднаму-другому з іх кагорты: «Не, ён не пісьменнік, а краязнаўца». І следам спрабуе патлумачыць, чым адрозніваецца краязнаўства ад літаратуры, чым у краязнаўстве.

Мне асабіста падаецца, што адказ на гэтае пытанне можна знайсці, аглядаючы зробленае Сяргеем Чыгрынам – пісьменнікам, які жыве і працуе ў правінцыі, а маштабам сваёй краязнаўчай, літаратурнай працы сцвярджае сваё судакрананне з усёй Айчынай. Але спярша звернем увагу на адну з апошніх кніг сланімчанина. Чытаючы літаральна ўсё, што выходзіць з-пад пяра паэта, перакладчыка, гісторыка літаратуры, краязнаўца і журналіста Сяргея Чыгрына, прызнацца, даўно чакаў ад яго менавіта такой кнігі.

Кніга «У пошуках слоніміскіх скарбаў» падаецца мне вельмі вартаснай як для Сяргея Чыгрына, так і для чытача. Здавалася б, яна скампанавана даволі проста: змест складаецца, як правіла, з ранейшых газетных публіка-

цыяў. Але справа ўся ў тым, што пад адною вокладкай сабраныя тыя матэрыялы, якія агулам гавораць пра вырашэнне аўтарам аднае задачы. Сяргей Чыгрын задаецца пытаннем, а чым жа цікавая менавіта яго родная Слонімшчына для тых, хто збіраецца яе наведаць, адкрыць нешта незвычайнае. І следам спрабуе даць адказ. Словам, у кнізе «У пошуках слоніміскіх скарбаў» мне бачыцца спроба краязнаўчага пісьменніка зрабіць агляд сваёй роднай старонкі як быццам збоку, хаця і ўважлівым, але староннім поглядам.

«Ці стане Слонім турыстычным цэнтрам?» – гэтае пытанне вынесенае аўтарам у назву першага артыкула. «Цікава, якое месца ў развіцці турызму займае і можа заняць сёння старажытны беларускі горад Слонім? Як паведамілі аўтару гэтых радкоў у Сло-

німіскім бюро падарожжаў і экскурсіяў, горад над Шчарай у найбліжэйшы час абавязкова павінен стаць турыстычным горадам. Хаця сёння людзі, якія прыязджаюць да нас, знаёмяцца толькі з маршрутам Слонім-Жыровічы. Вядома, наведваюць яны раённы краязнаўчы музей, які прымае штогод каля 25 тысячаў наведнікаў», – піша Сяргей Чыгрын. Але ж сапраўды, хіба адным толькі маршрутам можа вымярацца слоніміская гісторыя? Дзіва дзіўнае выклікае някемлівасць і Слонімскага бюро падарожжаў і экскурсій, і тых асобаў, якія воляю абставінаў адказваюць за развіццё ўнутранага турызму ў Слоніме, у Гродне, і нават у краіне ў цэлым. Можна, канечне ж, з вышыні птушынага палёту і не заўважыць Слонім як турыстычны аб'ект, а мо і спаслацца на тое, што, маўляў, гэты горад не такі ўжо стратэгічны тур-аб'ект, як Нясвіж ці Мір... Канечне ж, у кожнага горада ёсць свае абсягі, сваё прадвызначэнне і свая турыстычная прастора. Але вы паслухайце Чыгрына!

(Заканчэнне на стар. 3)

Хай слова ў душы адгукнецца...

Да 75-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Дзіско

Уладзіміру Антонавічу Дзіско – 75 гадоў. Ён – вядомы педагог, настаўнік-практык з 59-гадовым стажам, метадыст вышэйшай катэгорыі рэспубліканскага ўзроўню, мовазнаўца і паэт. І ў кожным з гэтых накірункаў дзейнасці ён пакінуў адметны след. Яго добра памятаюць былыя вучні школ, дзе ён выкладаў, навучэнцы сярэдніх спецыяльных устаноў, студэнты ВДУ, калегі па месцах працы, аднакурснікі, знаёмыя, сябры, бо чалавек ён неардынарны, адметны, паважаны. У яго нататніку каля дзвюх соцень адрасоў, хто яму піша, дасылае паштоўкі, шле тэлеграмы, віншуе па тэлефоне, каму ён заўсёды дае адказы. Увага да сваіх адрасатаў, ці то дзень народзінаў, вяселле, нейкая важная асабістая падзея, ці свецкае або рэлігійнае свята – у яго заўсёды знойдзецца шчырае слова для віншавання і пажадання жыццёвых дабротаў і зямных радасцяў. Гэта інтэлігентная ўвага да таго, хто з ім у кантакце, трымае сяброўскую сувязь, а таксама – зацікаўленасць далейшым лёсам, здароўем, жыццёвымі праблемамі кожнага адрасата.

Уладзімір Антонавіч нарадзіўся 6 верасня 1936 года ў вёсцы Брольнікі Навагрудскага раёна. У той час гэта была Заходняя Беларусь, тэрыторыя пад польскаю ўладай. Яго бацькі – звычайныя беларускія сяляне, працавітыя, гаспадарлівыя, багатыя і шчодрыя душой.

Першыя дзіцячыя ўспаміны, як праз сон, адносяцца да верасня 1939 года, калі ў вёску ўваходзіла коніца Чырвонай Арміі. 1941 год пяцігадовы Валодзя ўжо добра памятае, калі нямецкія самалёты

бамбілі Навагрудак. У гады акупацыі давялося наглядзецца і перажыць многае: і расстрэл мясцовых рамеснікаў-яўрэяў, і адпраўку ў Германію маладых юнакоў і дзяўчатаў, у тым ліку стрыечнай сястры Вольгі, і арышты мясцовых актывістаў...

У лютым 1944 года марознай раніцай немцы акружылі вёску – шукалі партызанаў, але тых не аказалася. Тады пачалі рабаваць некаторыя гаспадаркі, у тым ліку гаспадарку бацькоў. Хутчэй за ўсё, таму, што нехта данёс: сваяк у партызанах. Акупанты забралі ўсё з хаты, гумна, хлява. Маці арыштавалі і павезлі ў Навагрудак, а Валодзя з бацькам на той момант хварэлі на тыф і ў гаражы, знясленыя і бездапаможныя, заставаліся ляжаць у хаце на ложку. Немцы іх не чапалі, бо як агню баяліся тыфу, але загадалі паліцаям, каб тыя ўсё вынеслі з хаты, пакінуўшы нечэпаным толькі ложак. Праз некаторы час маці адпусцілі дадому, бо старэйшая сястра дамаглася прыёму ў каманданта і аддала яму свой заручальны пярсцёнак – такім чынам «выкупіла» маці Валодзі. Застаўшыся ў нішчымніцы, сям'я жыла тым, чым дзяліліся сваякі і суседзі.

У ліпені 1944 года, калі ўжо набліжалася вызваленне, васьмігадовы Валодзя добра памятае гул самалётаў, страляніну, ракеты ўначы. Давалося хавацца ў лесе, бо праз вёску адыходзілі на захад нямецкія салдаты, заадно хапаючы авечак, цялятаў, курэй, якія засталіся.

У верасні 1944 года, крыху пераросткам, Валодзя пайшоў у школу, якую арганізавалі ў былым панскім доме, а бацьку прызвалі ў дзейную армію.

На шчасце, ён вярнуўся жывы, нават не параніла, толькі кантузія была ад выбуху бомбы (дзесьці на тэрыторыі Польшчы). Дадому вярнуўся ў снежні 1945 года.

Вучыўся Валодзя ў школе на «выдатна» і быў вельмі актыўным вучнем, арганізатарам многіх школьных праектаў і мерапрыемстваў. У сёмым (выпускным) класе ён стаў камсамольцам. Як лепшага вучня выбралі сакратаром школьнай камсамольскай арганізацыі. Быў дэлегатам раённай камсамольскай канферэнцыі, дзе яго выбралі дэлегатам на абласную, і ён прадстаўляў вучнёўскую моладзь раёна ў Баранавічах, на абласной канферэнцыі, дзе пабачыўся з многімі тагачаснымі моладзевымі актывістамі, былымі франтавікамі, партызанамі, падпольшчыкамі.

Школу закончыў з павальным лістом, і ў Навагрудскае педвучылішча яго прынялі без экзаменаў, бо ў пасведчанні былі адныя пяціцёркі. Вучылішча скончыў у 1956 годзе, атрымаў дыплом

выдатніка па спецыяльнасці «настаўнік пачатковых класаў».

У 1956–1961 гадах Уладзімір Антонавіч вучыўся ў Мінскім дзяржаўным педагогічным інстытуце імя А.М. Горкага. Тут я з ім і пазнаёміўся і правучыўся ў адной групе 5 гадоў. Паводле размеркавання ў жніўні 1961 года Уладзімір Антонавіч паехаў выкладаць беларускую мову і літаратуру ў Аршанскае індустрыяльна-педагогічнае вучылішча (сёння гэта педагогічны каледж). Сваёй любімай справай ён аддаў 19 гадоў. Тут стаў сапраўдным педагогам, набыў аўтарытэт, павагу і папулярнасць. Яго палюбілі навучэнцы, паважалі калегі за веды, эрудыцыю, і праз дзясяткі гадоў, як ён з'ехаў з Оршы, былыя выпускнікі не забываюць свайго выкладчыка, пішучы лісты, віншуюць са святамі і днём народзінаў, тэлефануюць. Яго вучні неаднойчы змяшчалі ў раённым і рэспубліканскім друку лісты са словамі памяці і падзякі свайму выкладчыку. Напрыклад: «Шмат незабыўных сустрэч і ў памяці настаўніцы Сенькавіцкай школы Івацэвіцкага раёна Галіны Васільеўны Кошаль. На першы погляд, яны нічым не вызначальныя, бо ў аўдыторыю да навучэнцаў Аршанскага педвучылішча прыходзіў звычайны выкладчык – без тытулаў і вучоных званняў. Але «...колькі было паэзіі ў тых хвілінах, якія прыводзілі мы на ўрок разам з Уладзімірам Антонавічам Дзіско, цяпер супрацоўнікам Рэспубліканскага метадычнага кабінета, – з захапленнем піша Галіна Васільеўна. – Мы былі ўлюбёныя ў беларускую мову. Пакуль не стрэла на сваім шляху гэтага цудоўнага чалавека, то, на праўдзе сказаць, нават не ведала, што родная мова такая прыгожая і мілагучная. Чалавек шырокай душы, шчырага сэрца, Уладзімір Антонавіч заўсёды быў для нас сапраўдным таварышам і надзейным радцам». Уласна кажучы, чаму быў? Ён і цяпер атрымлівае ад былых навучэнцаў шмат пісьмаў, ні

адно з якіх не застаецца без адказу».

«Ёсць людзі, сустрэча з якімі пакідае след назаўсёды, памяць пра іх з часам не гасне. Менавіта такім чалавекам для нас з'яўляецца выкладчык беларускай мовы і літаратуры Аршанскага педагогічнага вучылішча Уладзімір Антонавіч Дзіско. За чатыры гады вучобы мы разам з ім ішлі цікавымі і непаўторнымі дарогамі па краіне ведаў, кожны дзень адкрываючы для сябе новае, каштоўнае патрэбнае».

З 1980 года для Уладзіміра Антонавіча пачаўся новы перыяд жыцця і дзейнасці ў Мінску. Ён 17 гадоў працаваў у Рэспубліканскім вучэбна-метадычным кабінете (апошняя назва яго – Навукова-метадычны цэнтр вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь), набыў кваліфікацыю метадыста вышэйшай катэгорыі. Мінскі этап працы стаў для яго надзвычай плённым у творчым плане. Ён надрукаваў звыш 80 навуковых артыкулаў і метадычных рэкамендацый па праблемах выкладання беларускай мовы і літаратуры, па арганізацыі пазачаснай і пазашкольнай працы на мовазнаўчую і літаратурную тэматыку, па вывучэнні і абагульненні досведу лепшых настаўнікаў Беларусі. Сярод іх апублікаваныя ў педагогічных выданнях краіны матэрыялы пра досвед настаўніцы беларускай мовы і літаратуры сярэдняй школы № 30 горада Мінска (цяпер гэта гімназія № 1 імя Францыска Скарыны) Вольгі Васільеўны Ашмян; настаўніцы Ражанкаўскага сярэдняй школы Шчучынскага раёна Ганны Сяргееўны Шэршань; настаўніцы сярэдняй школы № 4 горада Пружаны Марыі Іванаўны Свірыд; выкладчыка Аршанскага індустрыяльна-педагогічнага вучылішча Мікалая Андрэевіча Сухадольскага; мінскіх настаўнікаў Валянціны Вацлаваўны Войцік (СШ № 124) і Ніны Паўлаўны Работы (СШ № 55).

(Заканчэнне на стар. 4)

Часта ў верхах беларускіх паэтаў гучыць зварот да мовы: «Ты не знікай у небыццё...» Але давайце спытаем: хіба ж тое ад мовы залежыць? Не, гэта залежыць ад нас, беларусаў, кожнага канкрэтнага чалавека, які любіць беларускую мову, вучыць яе, чытае кнігі айчынных аўтараў, карыстаецца ёю, размаўляе па-беларуску. Вось што пісаў Адам Міцкевіч: «Беларуская мова – самая багатая і чыстая гаворка. Яна ўзнікла даўно і цудоўна распрацаваная. У перыяд незалежнасці Літвы вялікія князі карысталіся ёю для сваёй дыпламатычнай перапіскі. Літоўскі статут напісаны таксама на беларускай мове, самай гарманічнай з усіх славянскіх моваў».

Рэспубліканская акцыя «Чытаем па-беларуску» і Гродзенская абласная «Чытаем беларускую кнігу», якія кроцаць па бібліятэках Навагрудскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы, маюць вялікую актуальнасць. Цікавыя мерапрыемствы, сустрэчы, чытанне і абмеркаванне кніг на беларускай мове маюць вялікае значэнне ў літаратурнай адукацыі

Свята роднага слова

чытачоў. З гэтай мэтай супрацоўнікамі Навагрудскага ЦБС арганізаваны інфармацыйна-краязнаўчы тур «Праз бібліятэку да добра і свету», з удзельнікамі якога і сустрэліся чытачы Харосіцкай сельскай бібліятэкі.

Тур уключыў у сябе літаратурны под'ём «Брава – беларуская кніга», электронную гульні «Скарб у кнізе – кніга скарб», інфарм-анонс «Часопіснае сузор'е», «CD-чытай» – агляд медыярэсурсаў бібліятэкі. Спадабалася глядачам і гульнівая праграма «3 народнай мудрасці». Усё гэта было праведзена вельмі артыстычна і ўдала. Супрацоўнікі бібліятэкі паказалі высокую эрудыцыю,

культуру і адукаванасць, выдатнае валоданне беларускай мовай.

Для арганізацыі выставы дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва «Гармонія фарбаў» з вялікім задавальненнем прадставіла свае вышываныя ручнікі, настольнікі, дываны і іконы майстрыха ручной вышыўкі, жыхарка вёскі Падкасоўе Ірына Сямёнаўна Севасцяноўніч. Прыгожую карціну, выкананую стужкамі, экспанавала на выставе Валянціна Цімафееўна Самайловіч. Гэтую карціну яна вышывала яшчэ ў дзявоцтве. Прыгожыя макі, валожкі, ружы і рамонкі расцвілі на ручніках жыхарак з Харосіцы Наталлі Аляксандраўны Нікіперовіч і

Марыі Паўлаўны Моніч. А настольнікам Алены Васільеўны Прахаровіч, зробленых кручком, ужо больш за сорак гадоў. Дарэчы, Алена Васільеўна не толькі ўмее прыгожа вязаць, але і піша вершы па-беларуску. Адзін верш, прысвечаны дачце, яна прачытала пад час сустрэчы.

Алена Браніславаўна Нікіперовіч, якая прысутнічала ў час інфармацыйна-краязнаўчага тура, адзначыла: «У час гэтай сустрэчы чытачы дакрануліся да чыстага, узнёслага, паэтычнага слова. І супрацоўнікі бібліятэкі стараюцца прывіць любоў да прыгожага – мовы і літаратуры. Сустрэча з беларускай кнігай – гэта свята душы, якое патрэбна як старэйшым, так і маладым, каб беларуская мова засталася жыццём вечна. Кніга – гэта скарбніца ведаў. Мы маем магчымасць трымаць у руках гэтую скарбніцу і вывучаць яе».

Марыя СІМАНОВА,
Наталля ФІЛІПЧЫК,
супрацоўнікі Харосіцкай
сельскай бібліятэкі,
Навагрудскі раён

Пра будучыню беларускай літаратуры

У жніўні ў Полацку ў гарадскім ДOME культуры прайшоў двухдзённы семінар «Тэндэнцыі ў сучаснай паэзіі і прозе Беларусі», на якім беларускія літаратары, аб'яднаныя ў творчы саюз «Полоцкая ветвь», абмяркоўвалі пытанне «Куды «дрэйфуе» беларуская літаратура?». А паколькі на сустрэчу завіталі і пісьменнікі з суседняй Расіі (з Масквы, Тулы і Санкт-Пецярбурга), то імпрэза атрымалася міжнароднай.

Прагучалі 14 дакладаў. Некаторыя з іх выклікалі шквал пытанняў, заўвагаў, а часам і пярэчанняў – разгарнулася сапраўды зацікаўленая дыскусія. Тут варта назваць даклады палачанкі Вольгі Ненарадавай «Традыцыі і духоўнасць у сучаснай паэзіі Беларусі», мінчаніна Аляксандра Ключнікава «Анталогія стыда», туляка Рагіма Мусаева «Асаблівасці стварэння драматычнага сюжэта», доктара філалагічных навук, прафесара

Аляксандра Гугніна ««Магічнае» літаратуразнаўства А. Міхайлава». Бурнымі апладысмантамі адрэагавалі ўдзельнікі семінара на «Шкодныя парады: як трэба пісаць вершы» навапалачанкі Марыны Шуханковай і доклад Юрыя Клеванца з Асіповічаў «Буйныя праязныя творы аўтараў літаратурнага саюза «Полоцкая ветвь»: агляд № 2 ды іншых». Прысутныя не проста абмяркоўвалі надзённыя пытанні сённяшніх прозы і

паэзіі Беларусі, але і спрабавалі зазірнуць у будучыню айчынай літаратуры. Прайшлі таксама майстар-класы, 8-ы рэспубліканскі тур-

нір паэтаў (у ім перамог паэт і драматург з Бабруйска Юрый Палевіч).

Алег ЗАЙЦАЎ

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

«Слонім сёння ведаюць найперш на тым, што тут некалі быў славуты на ўсю Еўропу тэатр. Турысты з розных куткоў свету хочуць убачыць што-небудзь з таго далёкага часу. Французы, немцы, шведы, японцы ў сваіх краінах такой мажлівасці не ўпусцілі б. А мы губляем. Чаму б на гары каля будынка хуткай медыцынскай дапамогі на Савецкай вуліцы, дзе знаходзіўся знакаміты тэатр, не ўсталяваць мемарыяльны знак, не зрабіць там музей Агінскіх, а каля стаянкі аўтамабіляў – не адкрыць, напрыклад, рэстаран «У Агінскіх», дзе турысты ці слонімцы маглі б адпачыць пад славуты паланез «Развітанне з Радзімай»? У музеі можна прадаваць розныя буклеты, значкі, кнігі на англійскай, польскай і беларускай мовах пра гісторыю тэатра Агінскага. Атрыманая за ўсё гэта грошы ішлі б у бюджэт горада...» Сяргей Чыгрын прапануе пачынаць турыстычнае знаёмства са Слонімам з плошчы Льва Сапегі. Мяркуе, што там павінен стаяць помнік канцлеру Вялікага Княства Літоўскага. Разважае на тэму магчымага музея Сапегі. А чаму б і не? Рэалізацыя такога праекта паспрыяла б пашырэнню цікавасці да горада. Захавалася ў Слоніме сінагога, пабудаваная ў 1642 годзе. Чаму б не адрэстаўраваць яе і не зрабіць там музей яўрэйскага мастацтва? Ды 400-гадовы храм, на вялікі жаль, паціху развальваецца. Пасля знаёмства з сінагогай турыстычны маршрут мог бы пралягаць у Слонімскі раённы краязнаўчы музей імя Язэпа Стаброўскага. Пасля – у музей беларускай кнігі ў раённай бібліятэцы імя Якуба Коласа і музей Аляксандра Жукоўскага ў СШ № 4. А следам – знаёмства з музеем Пуслоўскіх і паркам у Альбярціне. І толькі затым – славутыя Жыровічы. Чаму б і не так? Ды многае – з разраду мараў, якія наўрад ці здзейсяцца. А можа, ўсё ж такі здзейсяцца?

У сваёй падарожнай кніжачцы па Слоніму і Слонімшчыне Сяргей Чыгрын выступае ў ролі пісьменніка-экскурсавода. А ў нарысе «Лёс старажытных слонімскіх скарбаў» праводзіць своеасаблівую рэвізію тых каштоўнасцяў, што ў розныя часіны зберагаліся ў Жыровічах, Слоніме, Альбярціне... Напрыклад: «... У сярэдзіне XIX стагоддзя ў вёсцы Дзявяткавічы на Слонімшчыне быў пабудаваны ў стылі рэтраготыкі трохпавярховы палац прадстаўнікоў беларускага шляхецкага роду Слізняў. На вялікі жаль, да сённяшняга часу палац Слізняў не збя-

Краязнаўчы пісьменнік

Сяргей Чыгрын

рогся, зніклі з яго ў невядомых кірунках тысячы каштоўнасцяў, якія збіраліся Слізнякамі на працягу трох стагоддзяў. Са зброевага пакою палаца знікцэлы арсенал старадаўняга вайсковага рыштунку. Прапалі каралеўскія прывілеі, тэстаменты, інвентар, сямейная карэспандэнцыя і тысячы розных дакументаў, звязаных з жыццём і дзейнасцю Мялешкаў і Слізняў. Раз-

рававаная бібліятэка палаца, дзе знаходзіліся рэдкія старадаўнія выданні, хронікі, радзівілаўская Біблія, выдадзеныя ў Рыме, Антверпене, Жэневе, творы французскіх класікаў, паэзія Вергілія і Гарацыя, слоўнікі і энцыклапедыі.

Невядома куды знікла мэбля антычных часоў, партрэты Слізняў і Тышкевічаў, фамільнае сталовае срэбра, фарфор, шкло, персідскія кілімы. У палацы ў адным з салонаў вісела вялікае палатно работы Януара Сухадольскага «Напалоханыя коні перад навальніцаю»... Дзе ўсё гэта цяпер?

Чытаючы Чыгрына, разумееш, якім багатым быў Слонім, якімі каштоўнасцямі валодалі яго насельнікі. Краязнаўчы пісьменнік стварае карціну, якую можна лёгка і з асалодай любому экскурсаводу перадаць турыстам, наведнікам горада і краю. Паводле законаў падарожнага краязнаўства напісаны і адметны нарыс, што літаральна ўпрыгожвае кнігу, – «Вандроўкі па родным краі з Уладзімірам Ягоўдзікам, Сяргеем Плыткевічам і Мікалаем Ракевічам». Яго старонкі – яшчэ і ўрок для пачаткоўцаў-краязнаўцаў, падказка, якім шляхам ісці ў першых сваіх вопытах апісання роднай старонкі.

Руплівасць Сяргея Чыгрына, несумненна, выльецца яшчэ не ў адну кнігу. Чытаць напісанае ім цікава не толькі ў

Слоніме і не толькі на Гродзеншчыне. Наклады ж выданняў Чыгрына і многіх яго папалчнікаў – лічаныя сотні. У кнігі «У пошуках слонімскіх скарбаў» – 200 асобнікаў, «Паклікання на родны парог» – 200, «Чамяры і чамяроўцы» – 200. Зразумела, што наўрад ці такія выданні патрапяць нават у абласныя бібліятэкі Беларусі. Невядома яшчэ, колькі асобнікаў апынецца ў абласной бібліятэцы Гродна. У чарговы раз даводзіцца канстатаваць, што краязнаўчыя кнігі, як і збіранне краязнаўчых матэрыялаў, – задача вузкая, нічога агульнага не мае з магчымай шырокай працай па патрыятычным выхаванні нашых суайчыннікаў. Ці, магчыма, я памыляюся?..

Сціплы працаўнік са Слоніма бачыць задачу, разумее, якімі высілкамі можна Беларусь утрымаць у кантэксце мітуслівага глабалісцкага і наўздзіў трывалага, нягледзячы на ўсю знешнюю, здавалася б, просценькую пошумнасць, гвалту над духоўнасцю, культурай, нацыянальнымі прырытэтамі. Цытаваць цытаванае – не лепшы шлях у пошуку аргументаў. Але мне падалося і гэта важным сказаць следам за другім слынным беларусам Аляксеем Каўкам, вычытанае ім у Бялінскага: «Век пераважна гістарычны. Усе думы, уся нашая дзейнасць вырастае з гістарычнай глебы і на гістарычнай глебе». Пра Чыгрына са Слоніма і пра нашае XXI стагоддзе гэтым таксама шмат што сказана. Засталося і астатнім услухацца, угледзецца...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Паштоўка, выдадзеная з ініцыятывы С. Чыгрына

Адраджэнне традыцыяў

Фэст Гануцкай царквы ў 2011 годзе

У № 33 «Краязнаўчай газеты» я пісаў пра фэсты ў вёсках на маёй радзіме. Хаця доўгі час іх не праводзілі, але апошнім часам традыцыя пачала адраджацца. Сёлета 7 жніўня мне пашэнціла пабываць на фэсце ў вёсцы Ручыца Вілейскага раёна, на якім не быў больш за 50 гадоў.

Туды я ехаў з пэўнай мэтай. З мастаком Уладзімірам Малахавым мы зрабілі рэканструкцыю былой панскай сядзібы ў маёнтку Ганута. З дапамогай старых людзей удалося высветліць, дзе што знаходзілася. На рацэ Ганутка быў млын, а непадалёк на рацэ Нарачанка – мост, які сто гадоў таму праваліўся, калі 30 кастрычніка па ім ехалі кумы з бабай і дзіцём. Дзіце і конь утапіліся. Аб гэтым тады напісала газета «Наша Ніва». Былі тры каплічкі. Да нашага часу захаваліся толькі дзве. А на месцы панскага палаца ў 1998–1999 гадах Іван Аляксандравіч Лісок пабудоваў двухпавярховы цагляны катэдж з вежай. Ён стаіць каля вадаёма, насупраць царквы. І супернічае з ёй у велічы, але – саступае. Вось мне і трэба было ўдакладніць размяшчэн-

не на тэрыторыі былога маёнтка некаторых будынкаў.

Расказаў пра сам фэст. Надвор'е было сухое і гарачае, тэмпература даходзіла да 30° С. Наехала шмат гасцей на легкавых аўтамашынах, што прыязджалі і ад'язджалі; паводле маіх прыблізных падлікаў, стаяла не меней 150 аўто. Калі нехта і прыехаў на сваім кані, гэта ўжо было цікавай навіною. 50 гадоў таму было нязвычайна, калі на фэст нехта прыехаў на аўтамашыне. А цяпер – конь.

Пры ўваходзе на царкоўны падворак – цвінтар – вёўся ажыўлены гандаль са сталаў, латкоў і палатак. Гэта прадпрымальнікі прадавалі розныя прысмакі і гаспадарчыя тавары. Вельмі шмат прадаўцоў было са Смаргоні, якія прывезлі свае вырабы: смаргон-

скія «пеўнікі», цукеркі, абаранкі. Прадаўцоў было з дваццаць, але ж і пакупнікоў хапала. Кожнае дзіце хацела набыць нешта смачнае. Адрознілася маё дзяцінства. Толькі тады прадаваліся доўгія тоўстыя цукеркі (як свечкі), загорнутыя ў прыгожую паласатую паперу. Гэта былі самаробныя цукеркі. Я пацікавіўся ў прадаўшчыцы, з чаго іх вырабілі. Яна назвала складнікі: цукар, крухмал, арганічны фарбавальнік, воцат. Усю тэхналогію я не запамінаў, магчыма, браўся і мёд ці варэнне, ці яшчэ штосьці. Думаю, што і «пеўнікі» вырабляюць па аналагічнай тэхналогіі, яны маюць выгляд чырвонага або ружовага пеўнікавага грэбня на палачцы ці лучынцы. Я набыў пару цукерак, каб пачаставаць у Мінску сваю сям'ю.

Калі я глядзеў на вясёлую ажыўленую публіку, дык радаваўся. У 1950–1957 гадах, калі мне даводзілася бываць на тых нарэчанскіх фэстах, мае землякі жылі горш, намнога горш.

джацца. Аўтамашыны паехалі ў Вілейку, Маладзечна, Сморгонь і Мінск – туды, дзе цяпер жывуць тыя, хто нарадзіўся ў Гануцкай парафіі. Пасля палудня ўсе раз'ехаліся. Кажуць, што летась, калі свята Ганны было ў суботу, сабралася яшчэ болей людзей, і яны засталіся ў бліжэйшых вёсках пагасцяваць. А моладзь у суботу зладзіла вечарынку.

Сёлета на фэсце я не чуў ні песень, ні музыкі. Не гралі тутэйшыя музыкі, як бывала раней. Але не было і жабракоў. Не бачыў таксама міліцыянераў і супрацоўнікаў ДАІ. І няма тых даўнейшых вечарынак у некалькіх бліжэйшых вёсках, дзе знаёміліся мясцовая моладзь з нетутэйшымі. Ад фэстаў пачынаўся шлях да шлюбу, да стварэння новай сям'і.

Аднак можна сцвярджаць, што ў вёсцы Ручыца, дзе некалі жыў вядомы кампазітар Міхал Клеафас Агінскі, фэст адраджаецца. Адраджаецца на сучаснай

Цяпер мы самі гаспадары ў сваёй краіне. І яшчэ адна важная дэталі: усе на сёлетнім фэсце гаварылі па-беларуску, ні рускай, ні польскай моваў не было чутна.

Акрамя святочнага набажэнства адбыўся хрэсны ход; тройчы абышлі вакол храма, спыніліся і маліліся каля магілы былога святара Адама Карніловіча і магілы закатаваных у 1914 годзе казакоў. Прыхаджанай было столькі, што пярэднія з харугвамі і святаром амаль даганялі апошніх. Быў заняты людзьмі амаль увесь цвінтар. Гучна званілі званы. І я ўспомніў, што ў 1957 годзе на хрэсны ход і на зван патрэбна было атрымаць дазвол у мясцовай уладзе, якая залежала ад партыйнай.

Каля 13-й гадзіны людзі пачалі разыходзіцца і раз'яз-

аснове, выкарыстаўшы некаторыя даўнія традыцыі. А ў іншых парафіях адраджэнне фэстаў, на жаль, не набывае такога размаху, як у Ручыцы.

Сымон БАРЫС
Фота аўтара

Хай слова ў душы адгукнецца...

Да 75-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Дзіско

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 2)

На працягу 1991–2003 гадоў Уладзімір Антонавіч у сааўтарстве з інспектарам Міністэрства адукацыі Тамарай Мікалаеўнай Саўчук падрыхтаваў і выдаў 13 зборнікаў экзаменацыйных матэрыялаў па беларускай мове для базавай і сярэдняй школы. Сотні твораў прачытана ім з алоўкам у руках і закладкамі, каб адабраць і зрабіць адаптацыю ў якасці экзаменацыйных тэкстаў самае яркае, пазнавальнае і выхаваўчае, адпаведнае навучальнай праграме. У тандэме з Ірынай Андрэеўнай Гімпель падрыхтаваў і выдаў «Дыдактычны матэрыял па беларускай мове для 4 класа». Па даручэнні Галоўнага ўпраўлення агульнай і сярэдняй адукацыі Уладзімір Антонавіч прыняў актыўны ўдзел у падрыхтоўцы навучальных дапаможнікаў па беларускай літаратуры для старшакласнікаў.

Уладзімір Антонавіч меў непасрэднае дачыненне да фармавання серыі «Школьна-бібліятэка» і асабіста ўклаў паэтычны зборнік «Родная песня», а ў сааўтарстве з

А.І. Бельскім падрыхтаваў зборнік «Сповідзь калосся» і «Голас вёсен», у сааўтарстве з Г.М. Саўчук і В.В. Ашмян – зборнік літаратуразнаўчых артыкулаў «Слова аб літаратуры і літаратарах», своеасаблівы вучэбны дапаможнік для класаў з паглыбленым вывучэннем нацыянальнай літаратуры.

Хочацца сказаць яшчэ пра адзін накірунак дзейнасці юбіляра: цягам 27 гадоў ён быў далучаны да мэтанакіраванай дзейнасці Міністэрства адукацыі па выяўленні талентаў юных філолагаў. Пачынаючы ад першай Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў па беларускай мове (1980 год) Уладзімір Антонавіч быў адказным сакратаром гэтага цікавага і важнага спаборніцтва. У яго абавязкі ўваходзіла рыхтаваць дакументацыю алімпіяды, матэрыялы конкурсаў, курыраваць працу журы, падводзіць вынікі, падрабязна асвятляць іх на старонках «Настаўніцкай газеты» або часопіса «Роднае слова». Сярод тых, каго Уладзімір Антонавіч вылучаў як лепшых,

ёсць таленавітыя навукоўцы (Усевалад Рагойша, Павел Рааго і інш.), літаратары (Маргарыта Прохар), журналісты (Андрэй Скурко – рэдактар «Нашай Нівы», Алесь Сівы – супрацоўнік «Народнай волі», Ірына Халіп – расійская «Новая газета»), работнікі сферы культуры і адукацыі.

Уладзімір Дзіско – прыроджаны педагог. Яго заўсёды цікавіла практыка навучання і выхавання: ад 1961 года, калі закончыў ВНУ, ён ні разу не перарваў «сцяжыну» настаўніцтва, пры ўсіх жыццёвых перыпетыях цягнуў «настаўніцкі воз» і «цягне» яго па сённяшні дзень.

Уладзімір Антонавіч – натура творчая, бо, несучы высокае званне ветэрана педагогічнай працы, ён яшчэ і паэт. Паэзія дапамагае яму натхніна крочыць па жыцці, і таму ён не ўяўляе сябе без паэтычнага слова. 2005 годзе пабачыў свет яго зборнік «Хвіліны смутку» – «маленькая доля таго, што асмеліўся аддаць на суд чытачоў, ніколі не прэ-

тэндуючы на пахвалу і апладысменты». Паэтычная творчасць для Уладзіміра Антонавіча – не проста «занятак», а той стан душы, калі шчыра і даверліва гаварыць пра цудоўнае, прыгожае і дарагое на мілагучнай роднай мове». Яго вершы – прачулыя, сардэчныя, простыя і шчырыя, як сам чалавек, які любіць жыццё, людзей, сваю працу, характар прыроды. Мне не раз даводзілася назіраць, як мой сябра ўмее шчыра захапляцца і апяваць паэтычным словам родныя мясціны, сцежкі маленства, смуткаваць над магіламі бацькоў, журыцца па бацькоўскай хаце, якая, як сірацінка, чакае вяртання «блуднага сына», калі наведвае родную вёску, каб адпачыць і сэрцам, і душою, і думкамі. Тут добра дыхаецца, лёгка ходзіцца, солідка спіцца. Родныя вытокі, бацькі, родная мова, удзячныя вучні, паэзія, прырода – усё гэта для яго найвялікшыя скарбы жыцця, якія немагчыма прамяняць на што-небудзь іншае.

Такі мой аднакурснік, сябра, аднадумец, паважаны Уладзімір Антонавіч Дзіско, які за сваю шматгадовую працу на ніве Беларускай дзвойчы адзначаны Ганаровай граматай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, узнагароджаны медалём «Ветэран працы», нагрудным знакам «Выдатнік адукацыі». За поспехі ў выхаванні маладога пакалення яму нагадвае ганаровая

грамата ЦК ЛКСМБ. Ён дзвойчы лаўрэат Рэспубліканскага творчага конкурсу «Настаўніцкай газеты» на тэму «Настаўнік – давераная асоба грамадства» І ступені. У свой час быў членам рэдкалегіі часопіса «Роднае слова», актыўным аўтарам гэтага выдання.

І напрыканцы майго слова пра сябра хачу прапанаваць паэтычны радкі вучанцы Уладзіміра Антонавіча, выпускніцы Аршанскага педвучлішча, Вольгі Міхайлаўны Сяргеевай:

*Сярод іншых нічым
«не рабіў ён пагоду»,
Ды праз сорак гадоў
не магу пра яго я забыцца.
І як сёння прыпомню:
уваходзіць у клас, пратрэ
акуляры,
Неяк шчыра-лагодна скажа
добрае слова,
І ад гэтага нашы
праясняюцца твары:
«Дзівосна саткана ты,
родная мова!..»
А словы гучаць
някрыўдна зусім,
як прыпеўка:
«Вы ж, даражэнькая,
усё ж гультаяватая дзейка.
Мабыць, падручнік
толькі цяпер адгарнулі.
«Да будзе вам стыдно!
Прывітанне матулі!»*

...
*Пройдзена мноства дарог,
а нашы сустрэчы – як суддзі...
Беражэ хай Вас Бог,
хай шануюць Вас людзі!*

Анатоль ВАЛАХАНОВІЧ

Адзін з самых вядомых фестываляў сярэднявечнай культуры «Белы замак» прайшоў нядаўна непадалёк Мінска. Варта нагадаць, што пачынаўся ён у сталічным палацы дзяцей і моладзі, дзе месціўся своеасаблівы «лагер тампліераў» – рэканструктарскі клуб «Орден Северного Храма». Там штогод у сакавіку і праводзілі сярэднявечны фестываль. А некалькі гадоў таму ў сучасных тампліераў з’явіўся свой Рыцарскі замак.

У канцы жніўня непадалёк Астрашыцкага Гарадка на базе цэнтра адпачынку і забаваў «Рыцарскі замак» сабраліся больш за 300 чалавек з розных клубаў гістарычнай рэканструкцыі Беларусі і Расіі, з канцэртнай праграмай завіталі ўкраінскія танцоркі. Беларускія рыцары прыехалі з розных гарадоў краіны, а расіяне завіталі з Масквы, Санкт-Пецярбурга, Цверы, Варонежа, Кірава.

Першы дзень стаўся своеасабліва прэлюдыяй да дзейства – галоўным было афіцыйнае адкрыццё свята. Прайшлі і першыя спаборніцтвы лучнікаў, а таксама канцэрт. Працягваўся турнір лучнікаў і наступныя дні. Якія толькі выпрабаванні не прыдумалі арганізатары! Давялося страляць стоячы, з развароту, сядзячы «на пятай кропцы», з

дамаў. Яно зразумела – хочацца паўдзельнічаць не толькі як глядачка, натхняльніца ды майстрыха (а строі ж у клубах робяцца ўручную, і не толькі для сябе). Першае месца ў турніры заняў Аляксандр Кражаў з мінскага «Bowls club», другое – Глюк.

Размах імпрэзы ўражаў ад пачатку – сотні ўдзельнікаў, дзясяткі рыцарскіх шатроў і

прыемствы, але і пазнаёміцца з побытам сучасных рыцараў, далучыцца да купкі пры вогнішчы (што, зрэшты, было не лішнім, калі ўзгадаць, што дождж не раз мачыў зямлю).

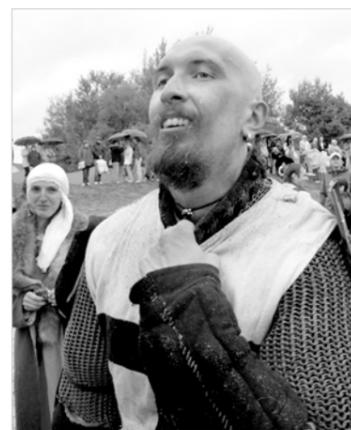
Аднымі з асноўных мерапрыемстваў другога дня сталі конкурс пастановачных паядынкаў і конны турнір. Само сабою, найвялікшая цікавасць наведнікаў падоб-

рэканструктараў бард з Расіі Крыс, была не менш вядомая Ёвін, выступілі гурты «Дзевясіл», «Irdorath», «Рокаш», «Artes Liberales». І хочацца тут адзначыць акурат выступленні двух апошніх гуртоў, якія імкліва ўварваліся ў медыявальную музыку Беларусі, набылі сваіх прыхільнікаў. Той жа беларускамоўны «Рокаш» на «Белым замку» меў шалёны поспех – і сярод беларусаў, і сярод гасцей з Расіі. І калі на пачатку выступлення чуліся галасы «ну вот, на белорусском петь будут», нават – перадражванні-скажэнні словаў і выразаў, то праз якіх хвілінаў дзясць тыя ж людзі калі не падпявалі, то з імпэтам прытанцоўвалі – мова не можа стацца прычынаю ці апраўданнем адмаўлення ад удзелу пэўнага беларускамоўнага выканаўцы.

Адметнасцю гэтага фестывалю становіцца і конны турнір. Заявілі аб сваім удзеле 6 вершнікаў, але, на жаль, спаборнічалі толькі пяцёра. Былі розныя выпрабаванні – нанізванне кольцаў на здзіду, стральба з лука, «паляванне на вепрука», двубой, «падарунак каралю – галава сарацына»... Пад час турніру жарсці кіпелі не меншыя, чым на тым жа бугурце. У кожнага былі свае балельшчыкі як сярод гледачоў, так і сярод рыцараў і дамаў з разнастайных клубаў. Як сказаў пад час турніру яго вядучы маршал Франсуа дэ Манфор: «Усё, што робяць рыцары, яны робяць у імя сваёй дамы». Тут дарэчы прыгадаць, што гукарэжысёры свята не раз да месца і часам дасціпна аздаблялі свята рознымі песнямі ды мелодыямі. Пацешылі яны, прыкладам, як вершнікі рассякалі «галовы сарацынаў» (а папросту – качаны капусты) пад «песняроўскую» «Касіў Ясь канюшыну».

І яшчэ пра конны турнір. Для беларускіх фестываляў сярэднявечнай культуры гэта даволі новае і нязвыклае. І для саміх сучасных рыцараў – таксама. Тут чалавек не толькі свае здольнасці мусіць паказаць, але і выявіць сябе добрым вершнікам. Некаторыя ўдзельнікі проста здзіўлялі прыёмам працы з канём. Баярын Яраслаў з Мсціслава тут быў першым. Ягоны конь не толькі прытанцоўваў, становіўся на дыбкі, кланяўся гледачам. Хітом турніру стала маршыраванне каня.

Перамаглі ў конным турніры месір Эверар дэ Мантэгу (з «Ордена Северного Храма») і сэр Конар з Каламора, рыцар з Англіі. У пешым турніры пе-

рамог рыцар Даніэль з Растоўскага клуба (якому падаравалі памятны меч з тампліерскай сімволікай). Статуетку рыцара, які вяртаецца з крыжовага паходу, атрымаў маршал Мантэгу. Цікава, што свае ўзнагароды рыцары атрымліваюць не на сценах фестывалю, а ў цесным коле сяброў-аднадумцаў. «Гэта не павінна быць тэатральным дзействам, – патлумачыў маршал Франсуа дэ Манфор. – Толькі такія ж сябры-рыцары разумеюць і важкасць узнагароды, і яе каштоўнасць. Бо для сябра рэканструктарскага клуба такія турніры, падрыхтоўкі да іх, сам удзел у працы клуба – сур’ёзная праца, жыццё, болей, чым захаплен-

наметаў вакол Рыцарскага замка, гандлёвыя кропкі не толькі з сучаснымі таварамі ды півам-шашлыкамі, але й ручнымі вырабамі (рэканструкцыя і стылізацыя сярэднявечных упрыгожанняў). Некаторыя клубы ў сярэднявечным гарадку на-

ных фестываляў – да бугуртаў. На «Белым замку» іх былі два. Апісваць жа тое, як сценка на сценку сыходзяцца два спаборныя лагеры – справа марная. Варта хаця б раз пабачыць, як сунуцца ўзброеныя мячамі, сякерамі і бузгаюнамі, як з размаху лязгаюць яны па шчытах, па шаломах, па латах, з якім імпэтам б’юцца рыцары, як падаюць «забітыя». Здараюцца і сапраўдныя раненні. Але гэта не бойка дзеля выплёсквання злосці, не сварка даўніх ворагаў. Добрыя знаёмыя, сябры сустракаюцца на рысталішчы, каб выпрабаваць сябе, сваю трываласць. А гледачам – ажывіць сцэнку з даўніны. Параўнаць бітвы «даўніны сёвай» з сучаснымі. Калі ў прамінулыя часы валадары ваявалі поруч са сваімі воямі, у першым шэрагу, а не кідалі маладых хлапчукоў у ваенныя дзеі (кіруючы з кабінетаў ды бункераў) дзеля забеспячэння ўласных амбіцый, прыкладаў чаму ў наш «просвешчанны век» – процьма.

На сёлетнім «Белым замку» канцэртнай праграмаю займаліся прафесіяналы. Удзельнікі гродзенскага гурта «Irdorath» самі выконваюць медыявальную музыку, таму арыентуюцца ў яе цяперашняй разнастайнасці. Пад час фесту выступілі розныя прадстаўнікі гэтага напрамку. Спяваў званы ў колах

не». І нездарма пасля аднаго з спаборніцтваў названы ўжо маршал Мантэгу звярнуўся да гледачоў са словамі:

– Калі ацэньваеце нас, не судзіце строга. Мы – не каскадзёры, мы – удзельнікі сённяшняга рыцарскага руху. І для кожнага гэты ўдзел – жыццё, радасць, горыч, жаданне падзяліцца і з вамі, шануюныя гледачы, прыгажосцю адкрытага нам сярэднявечча.

І з ім складана паспрачацца, бо сённяшнія рыцары не проста пераносяць падзеі даўніны на сучасную глебу, не толькі ідэалізуюць эпоху рыцарства. Калі цягам некалькіх гадоў, некалькіх фестывальных дзён «круціцца» ў гэтым асяроддзі, дзе высакародства, мужнасць і годнасць – не пустыя паняцці, не выпускашаныя, то сыходзячы ў сучаснае жыццё – сённяшняю вуліцу – падобнага пачынае бракаваць. Але да наступнага фестывалю праходзіць. Не праходзіць гэта для ўдзельнікаў клубаў рэканструкцыі – сённяшніх рыцараў. Якія і ў паўсядзённым жыцці – крыху інакшыя.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота аўтара

драўлянага каня, якога паварочвалі, залпам і на хуткасць... У кожнага былі свае прыёмы, свае, як цяпер кажуць, «фішкі». Лучнік Глюк з мінскай Беларускай гільды лучнікаў часам скарыстоўваў стралу, што ў палёце свістала. І цікава, што сярод спаборнікаў было нямала

ладзілі свае мястэчкі – з намётамі для жыцця, збройнямі, сталоўкамі, з месцамі для адпачынку. Паходны сярэднявечны вір заціхаў хіба толькі на некалькі начных гадзінаў. Натуральна, і гледачы змаглі пабачыць не толькі, так бы мовіць, афіцыйна-паказальныя мера-

Над старонкамі кнігі

I ў белетрыстыцы важныя факты

Шмат псеўданімаў зведалі нашая і сусветная літаратура. I ў тым, што пісьменнік Сямён Букчын у самым пачатку творчай дзейнасці змяніў сваё імя, няма нічога dziўнага.

Але на якой падставе Сямён Уладзіміравіч вырашыў мяняць імёны рэальных асобаў, якія выпадкова ператварыліся ў літаратурных персанажаў яго дакументальнай аповесці «Зимовка гвардии»? Вось прыклад: Аляксандр Бястужаў сустракаў новы 1822 год у Мінску разам з сям'ёй Вайдзевічаў. Хутка гэтая сям'я выехала ў Пецябург, а А. Бястужаў застаўся ў Мінску.

«Когда Войдзевичи вернулись в Минск, — пишет С. Букчин, — Бестужев уже отбыл, они разминувшись в пути. Была ещё надежда на встречу. Он написал им в феврале двадцать третьего года (год спустя. — В.А.), уже будучи адъютантом герцога Евгения Вюртембергского — главного директора путей сообщения. Ещё не вступивший в новую должность, герцог занимает пост белорусского генерал-губернатора, в конце августа Бестужев приезжает к нему в Витебск. Очень хотелось захватить к Войдзевичам, но служба не позволила, и через сутки, пообедав с генералом Сакеном у герцога, он поспежал назад, в Петербург» (Семён Букчин. «К мечам рванулись наши руки». Мн., 1978. С. 71).

Трэба адзначыць, што Яўген Вюртэмбергскі ніколі не быў герцагам, не быў і галоўным дырэктарам шляхоў зносінаў, і тым больш не быў беларускім генерал-губерна-

Сямён Букчын

тарам. Яўген Вюртэмбергскі быў прынам і пляменнікам імператрыцы-ўдавы Марыі Фёдараўны. У 1800 годзе ён быў запрошаны ў Расію Паўлам I, які хацеў аддаць за яго сваю дачку Ка-

Пасля забойства Паўла I у 1801 годзе Яўген Вюртэмбергскі быў высланы з Расіі, але ў 1807 годзе зноў быў прыняты на рускую службу. З-за дрэнных адносінаў з Аляксандрам I прыняц Яўген Вюртэмбергскі зноў быў вымушаны пакінуць Расію. I толькі ў 1825 годзе прыехаў назад. Таму ў разглядаемы Сямёнам Уладзіміравічам перыяд (1822–1823 гг. — В.А.) прынца Яўгена Вюртэмбергскага ўвогуле не было ў Расіі.

Верагодна, што С. Букчын меў на ўвазе герцага Аляксандра Вюртэмбергскага, роднага брата імператрыцы Марыі Фёдараўны і роднага дзядзьку Аляксандра I, які насамрэч з 1811 па 1822 год быў беларускім генерал-губернатарам, а з 2 жніўня 1822 года стаў галоўнакіруючым шляхоў зносінаў. Але ў лютым 1823 года А. Бястужаў яшчэ не быў ад'ютантам герцага

Я. Вюртэмбергскі (гравюра Т. Райта з арыгінала Д. Доу, 1924 г. Лондан)

цярыну Паўлаўну і абвясціць нашчадкам расійскага прастола, адсунуўшы тым самым сваіх сыноў.

А. Вюртэмбергскага (ён імстаў толькі ў ліпені 1823-га). Таму калі А. Бястужаў і наведваў герцага ў Віцебску ў канцы жніўня 1822 года, то апошні займаў пасаду кіраўніка шляхамі зносінаў, а не беларускага генерал-губернатора. I канечне, не мог толькі што прызначаны ад'ютантам паручнік А. Бястужаў так проста, як абмаляваў Сямён Уладзіміравіч, абедаць з баявым генералам, удзельнікам Айчыннай вайны 1812 года Ф. Сакенам і А. Вюртэмбергскім. Дарэчы, апошняга фельдмаршал М.І. Кутузаў называў «Ваше королевское высочество».

Але больш за астатніх у аповесці «Зимовка гвардии» дасталася мінскаму губернатару. У першым выданні (1978) С. Букчын называе яго Пру-

жынскім. «Минский губернатор господин Пружинский сделал маменьке (Мікіты Мураўёва. — В.А.) визит в Петербурге, передал письма и весьма понравился своей обходительностью и учтивостью». А ў другім (1985) С. Букчын ахрысціў яго Прушынскім: «Вот музыкальная школа. Не узнать в недавно надстроенном здании бывшего двухэтажного губернаторского дома. Здесь находился штаб гвардейского корпуса. Сюда Муравьев ходил на службу, на вечера в семью губернатора Прушинского».

Сапраўды, Мікіта Мураўёў быў частым госцем сям'і мінскага губернатара. Аб гэтым пісаў і сам дзекабрыст у лістах да маці ў Пецябург. Але вось што цікава: ні ў адным са сваіх лістоў ён не называе губернатара па імені і не пазначае яго прозвішча. Таксама Мікіта не ўзгадвае імёнаў яго дзяцей і жонкі. I толькі ў адзіным лісце ад 6 красавіка 1822 года ён называе прозвішча родзіча сям'і мінскага губернатара. Паколькі С. Букчын не толькі не працываў ліст, але і не ўзгадаў пра яго, дазволу сабе гэта зрабіць:

«Любезнейшая маминька, вы получите сие письмо через родственника здешнего губернатора Пружинского. Я еду завтра на съёмку снимать дорогу для государя, которого ждут вскоре у нас. На днях у нас здесь город давал бал губернатору, но наши генералы за что-то с ним в ссоре и не позволили никому из офицеров быть на бале. Вы не можете представить, какой из этого вышел скандал. У нас здесь все спрашивают, чему причины, и мы не знаем, что сказать в ответ. Наш главный начальник теперь генерал Паскевич необыкновенно посредственен.

Я получил письмо от Матвея, в котором он чрезвычайно сдержан, можно подумать, что он написал его через год после неприятности, которая исчерпана. Я спешу, поскольку 11 часов вечера и я боюсь, как бы г. Пружинский уже не уехал.

Прощайте, любезнейшая маминька, целую тысячу раз ваши ручки.

Вас многолюбящий сын Никита Муравьев».

Менавіта гэты ліст даў магчымасць Сямёну Уладзіміравічу пазначыць гэтае прозвішча губернатара. Але губернатара Мінскай губерні з такім про-

звішчам ніколі не існавала. У разглядаемы пісьменнікам перыяд гэтую пасаду займаў Вікенцій Іванавіч Гачан-Гачэвіч. А згадваемы ў лісце баль — дзень народзінаў Вікенція Іванавіча, якому 5 красавіка споўнілася 52 гады. Гэты факт даў магчымасць Мікіту заўважыць у адным з лістоў: «...из жителей по-настоящему я знаю только губернатора, которого я время от времени посещаю. Это очень болтливый старичок».

Цяпер некалькі словаў пра таямнічага родзіча губернатара. Вікенцій Іванавіч быў жанаты з дачкою генерал-ад'ютанта польскага караля Восіпа Прушынскага Елізаветай. Такім чынам, спадар Прушынскі сапраўды быў родзічам губернатара, але з боку жонкі. Калі М. Мураўёў пісаў вышэйадзначаны ліст, было бачна, што вельмі спяшаўся і замест Прушынскі напісаў Пружынскі. Сямён Уладзіміравіч, не разабраўшыся, паўтарыў памылку М. Мураўёва.

Калі б С. Букчын паспрабаваў сабраць больш звестак пра спадара Прушынскага, то ён бы даведаўся, што Вікенцій Іванавіч спачатку прызначыў Прушынскага старшынёй Мінскай грамадзянскай палаты, а затым ажаніў яго з адной са сваіх да-

А. Вюртэмбергскі (літаграфія Г.Ф. Тіпіуса з арыгінала з майстэрні Д. Доу)

чок — Аленай. На гэта паказвае і кніга знакамітага французскага агранома Мацье Дамбала пад назвай «Сеяние, собиране и хранение свеклы», якая выйшла ў 1853 годзе ў Мінску ў друкарні А. і І. Дворжацаў. Пераклад яе на польскую мову, як напісана ў прадмове, «осуществила литовская помещица из Гечевичей — Прушинская».

Пры чацвёртым перавыданні дакументальнай аповесці «Зимовка гвардии» Сямёну Уладзіміравічу неабходна звярнуць увагу на прыведзены заўвагі. Аповесць толькі выйграе, калі памылкі і недакладнасці будуць выпраўлены.

Творчых поспехаў, Сямён Уладзіміравіч!

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ

Помнік 4-й пяхотнай дывізіі генерала Я. Вюртэмбергскага на Барадзінскім полі

Даўні сябра Малдова

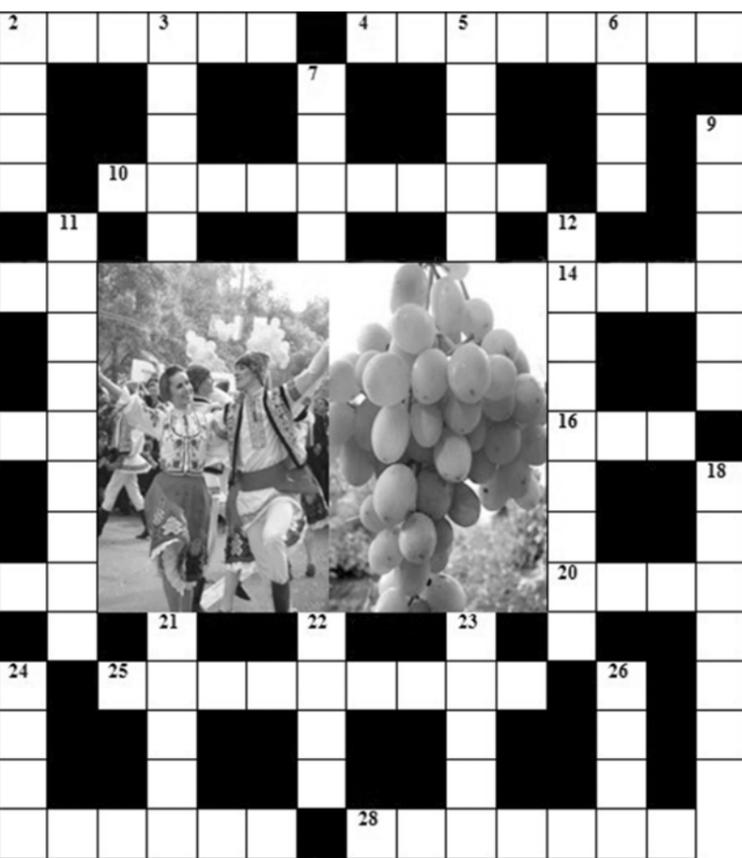
Да 20-годдзя абвешчэння незалежнасці Рэспублікі Малдова

Уздоўж

1. Масавая народная гульня – рух па крузе з песнямі і танцамі: існуе як у Беларусі, так і ў Малдове. 4. Горад на Магілёўшчыне, пабрацім малдаўскага горада Новыя Алены. 10. Прысвятак беларускага народнага календара, які адзначаецца 7 верасня. Прышоў ... – жыта на зіму сей (прык.). 13. Прыдзе, ..., і наша свята (прык.). 14. Папулярны малдаўскі народны танец. 15. ... ясны ад сонца, а чалавек ад навукі (прык.). 16. Нацыянальная валюта Рэспублікі Малдова. 19. Малдаўская народная песня («Опо-по-по! Вінаграда ліст зялёны, ...»). 20. Сімвал святасці – ззянне ў выглядзе круга вакол галавы. 25. Назва Малдовы, калі яна ўваходзіла ў Расійскую Імперыю. 27. Нацыянальнае малдаўскае свята прыходу вясны, якое адзначаецца як у Малдове, так і ў Беларусі сярод прадстаўнікоў малдаўскай дыяспары. 28. Малдаўская дудка ці назва малдаўскага аркестра народнай музыкі.

Упоперак

2. Фецяска Культывіруем у Малдове гатунак белага вінаграду. 3. «Мой белы ...». Цудоўная песня пра Кішынёў малдаўскага кампазітара Яўгена Догі. 5. «... Малдавіі». Назва вы-

сокаякаснага малдаўскага віна. 6. Паўвостраў на поўдні Аўстраліі. 7. Штэфан чэл Адзін з кіраўнікоў Малдаўскага княства, якому ў Кішынёве ўстаноўлены помнік. 8. Малдаўская назва ракі Днестр, а таксама назва малдаўскага футбольнага клуба. 9. Сафія Папулярная эстрадная спявачка, якая неаднаразова гастралювала ў Беларусі. 11. Адзін з музычных інструментаў, які выкарыстоўваецца для выканання малдаўскай нацыянальнай музыкі. 12. Прызнанне чаго-небудзь добрым, правільным. 17. Горад у Малдове, які неафіцыйна называюць «паўночнай сталіцай»; па-

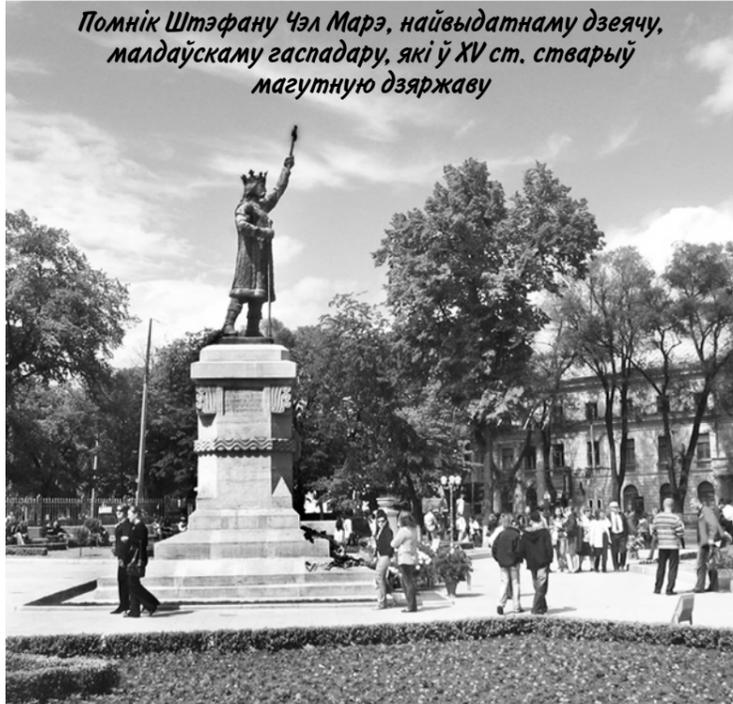
брацім беларускіх гарадоў Віцебска, Оршы, Рэчыцы. 18. Нэлі Папулярная малдаўская эстрадная спявачка, якая ў 2000 годзе на «Славянскім базары» ў Віцебску атрымала першую прэмію. 21. Нявораная зямля, дзікі лес. 22. Памежная рака ў Малдове, левы прыток Дуная. 23. «Запрашае Марыя ...». Малдаўскі фестываль опернага і балетнага мастацтва, які сёлета ў верасні пройдзе ў Кішынёве. 24. «Уладар» Белаежскай пушчы, сімвал Беларусі; выява яго знаходзіцца на гербе Рэспублікі Малдова. 26. ... Дакія. Персанаж малдаўскіх народных казак.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку змешчаную ў № 32

Уздоўж: 1. Гарадок. 4. Лактышы. 8. Брод. 9. Хлеб. 11. Чарацянка. 14. Сокал. 15. Бусел. 16. Арэх. 17. Свет. 20. Кулік. 21. Акіян. 26. Дубаўское. 28. Рута. 29. Гара. 30. «Ялоўскі». 31. Паданні. Упоперак: 2. Асот. 3. Дудар. 5. Казкі. 6. Шкло. 7. Гаць. 8. «Борскі». 10. Баклан. 12. Сардэчнік. 13. «Журавінка». 18. Нектар. 19. «Саніта». 22. Гумус. 23. Еўня. 24. Горад. 25. Атол. 27. Баян.

Помнік Штэфану Чэл Марэ, найвыдатнаму дзеячу, малдаўскаму гаспадару, які ў XV ст. стварыў магутную дзяржаву

(Працяг. Пачатак у № 31–32)

Сапраўды, нярэдка чалавек атрымоўвае тую ці іншую мянушку па якой-небудзь адметнасці, якая вылучае яго з шэрагу іншых. Няхай гэта будзе нейкая асаблівасць знешняга выгляду, якісьці фізічны недахоп, нейкі прадмет адзення ці нешта іншае, што адрознівае чалавека. Да прыкладу, рэдка выпускаў чалавек з зубоў сваю «пыпку» (люльку для курэння) – дык не толькі яму, а ўсёй яго сям’і дасталася мянушка Пыпка, Пыпкавы. Іншы ж быў надзвычай рослы ці, як у нас кажуць, – цыбаты, дык пачаў называцца Цымбулём, а яго жонка – Цымбуліхай. Садзіў чалавек і спажываў многа як ніхто бобу – яго і празвалі Бобам, а яго нашчадкаў называлі Бабамі ці Бабовымі. Відаць, падобнае паходжанне «другога прозвішча» і ў Гарбузоў. Груцавы называліся так, бо часта елі груцу – кашу з ячменных крупяў. Не патрабуюць дадатковага тлумачэння і такія мянушкі, як Котка, Кветачка... А вось паходжанне мянушка Седуны, Седуновы растлумачыць не кожны. Насамрэч жа – нічога складанага. «Седуном» раней называлі тое дзіця, якое вельмі позна пачало хадзіць. А мянушка, атрыманая ў дзяцінстве, не толькі суправаджала чалавека ўсё жыццё, але і перадалася яго нашчадкам.

Бывае, што чыясьці адметнасць перадаецца ў мянушцы не найпрост, а праз своеасаблівую стылістычную перапрацоўку. Да прыкладу, адну жанчыну з прычыны яе мнагадзетнасці называюць у нас Матрошкай.

Часта мянушкі даюцца па нейкіх фізічных недахопах, уласцівых таму ці іншаму чалавеку. Цікава, што для нашай мясцовасці такая з’ява была не вельмі характэрнай. Лічылася грэшным засяроджваць увагу на чалавечых хібках, тым больш даваць людзям з імі крыўдныя прозвішчы. Відаць, з гэтай прычыны калі і з’яўляліся падобныя мянушкі, то ўжываліся яны найчасцей у спагадлівай памяншальна-ласкальнай форме, каб не пакрыўдзіць чалавека. Нават сапраўдныя імёны пры іх ставіліся ў той жа форме. Да прыкладу, жылі ў Крэве калісьці Антоська Няменькі і Мішынька Сляпенькі, а прозвішчы іх былі зусім іншыя.

Хаця вядомы выпадак і адваротнага. Адна жанчына мела дэфект мовы і не выгаворвала гук «к» – замест слова «карова» казала «арова». Дык яе Аровай так і называлі да канца жыцця.

Спецыфічны дэфект мовы, калі замест гука «л» кажуць «р» (часцей бывае наадварот), паспрыяў, відаць, стварэнню мянушкі Дырда.

Слова – не верабей, вылеціць – не зловіш. Слова-паразіты, нейкія адметныя слоўцы ці выгукі, словы, ужытыя не да месца, – усё гэта таксама можа прыліпнуць да чалавека ў выглядзе мянушкі. Адзін, напрыклад, празмерна ўжываў у сваёй мове словапаразіт «га» – і да яго імені як мянушка гэтае слова прыляпілася: Юза Га.

У іншага чалавека такім слоўцам, што выскаквала дзе трэба і дзе не трэба, было «значыць». Праўда, у хуткацечнай гутарцы яно крыху трансфармавалася – гук «з» наогул знік, а «ць» пад уплывам «ч», які знаходзіўся зусім побач, пераўтварыўся ў «ш». У выніку выйшла нешта накшталт «начш» ці «начыш». Апошняе ўтварэнне і стала для таго чалавека мянушкай. Тут варта прывесці для ўзору адно выказванне Начыша, якое гуляла нейкі час па Крэве ў якасці «жывога анекдота»: «Чорт з ёй, начш, той хатай, што згарэла. Лес ёсць, начш, новую паставім. А вось табакі, начш, што там засталася, шкада – што я курыць, начш, буду?»

Ёсць мясціны, дзе традыцыя надзяляць аднавяскоўцаў мянушкамі наогул адсутнічае. У Крэве ж, наадварот, адзін і той жа род (ці чалавек) можа іх мець па некалькі. Род, да якога належыць Начыш, напрыклад, валодае яшчэ адной мянушкай – Немцавы. Аказваецца, нехта з іх продкаў быў у Германіі і нават жонку прывёз адтуль. Як вярнуўся – так Немцам і застаўся.

Аднаму нашаму земляку давалося пабываць ажно ў Кітаі. Вярнуўшыся і раскажваючы пра сваё жыццё ў гэтай далёкай краіне, той казаў: «Я там жыў, як барын». Гэтае рускае слова з таго часу зрабілася для яго мянушкай, а яго жонку пачалі зваць Барыніхай.

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Нязвыклы для нашых мясцінаў зварот адзін да адной мужа і жонкі выліўся ў мянушкі Папінька і Мамінька. Цікавая гісторыя гэтай пары. Выхадцы з Расіі, дзеці рэпрэсаваных, самі патрапілі пад рэпрэсіі, былі пазбаўленыя дзяцей (іх разабралі па інтэрнатах). У 1950-я гады апынуліся ў Крэве. Нягледзячы на цяжкі лёс і прыгнёт з боку савецкай улады, заставаліся ярымі адэптамі камунізму. Гавораць, гэта ім належала ініцыятыва забараніць у Крэве царкоўны звон.

Не ведаю дакладна, з якой прычыны набылі свае мянушкі Абыватэлька, Разрыўка і Абсэрватар, але адно не падлягае сумненню: утварыліся яны пад уплывам польскай мовы. Перакладаюцца гэтыя словы наступным чынам: грамадзянка, забаўка і назіральнік.

Адзін чалавек у Крэве меў мянушку, якую цяжка перадаць пісьмова. Яна была падобная на гук, якім фурман спыняе каня. Усё ж паспрабую яе перадаць: Паша Тпрук. Гукаперайманне ці, больш дакладна, выклічнікі ляжаць у аснове мянушак Тыц, Пстрык. Ужо даўно няма ў жывых чалавека па мянушцы Хап, але захаваліся ў народзе розныя гісторыі пра яго, як і гісторыя пра тое, чаму ён так зваўся. Быццам бы маці, кормячы свайго ўжо не малага сына, вечна ўгаворвала, каб той з'еў больш: «Ну, Ванечка, яшчэ лыжачку – хап! Ну – хап!» І празвалі хлопца Хапам тыя, хто за гэтым назіраў. Так часта самі родзічы стваралі глебу для таго, каб акружаючыя надзялялі іх блізкіх той ці іншай мянушкай. Параўнаўшы аднойчы сына з уланам, удалым ваенным, маці нават не падазрае, што за ім на ўсё жыццё замацуецца тое параўнанне, толькі ўжо ў якасці насмешкі. «Мой ты Гедымін!» – скажа аднойчы жонка мужу з захапленнем, сувымераўшы таго з вялікім князем. А вяскоўцы з таго часу яго так і пачнуць называць. Больш за тое, за ўсім родам замацуецца прыдамак Гедымінавы.

Яшчэ ў запольскія часы адна жанчына з мясцовых беднякоў працавала пакаёўкай у аптэкара і кухаркай у адной зможнай яўрэйскай сям'і. Тыя, акрамя грошай за працу, часам давалі ёй і ежу, якую яна прыносіла дадому. Дзеці з суседніх сем'яў, назіраючы за трапезай сямейнікаў жанчыны, з зайздрасцю казалі: «У іх на сталае – як у божныні». З часам за гаспадаром дома мянушка Божынька так і замацавалася.

Параўнанні, часам з іранічным адценнем, назіраюцца ў многіх іншых мянушках. Ленін, Сталін, Варашчылаў – так называлі трох братаў, параўноўваючы іх з тагачаснымі палітычнымі ідаламі. З гэтага ж шэрагу і мянушкі, у аснове якіх прозвішчы іншых вядомых людзей, герояў кніг, фільмаў: Таралунька, Бэндар, Талаш, Катоўскі, Пілсудскі...

Гэта было ў часы, калі ўсе зачытваліся Мележам і Шамякіным. Нарадзілася ў Крэве дзяўчынка, узнікла неабходнасць выбраць ёй імя. Цётка яе прапанавала назваць пляменніцу Хадоськай, па імені адной з гераіняў рамана «Людзі на балоце». Бацькі, якія, відаць, рамана не чыталі, адкінулі гэтае нязвыклае для нашых мясцінаў імя і выбралі іншае – Святлана. Аднак да сённяшніх дзён, каб удакладніць, пра якую Святлану ідзе размова, людзі ўжываюць тое адхіленае некалі імя.

Мянушка можа пайсці і ад роду заняткаў чалавека, яго прафесіі. Працавала жанчына аграномам у калгасе, паводле прафесіі яе многія і называлі паміж сабой. Нават калі пайшла на пенсію, Аграномкай так і засталася, а дзяцей таксама часам называюць Аграномчынымі. Ёсць у Крэве і Паштальёнавы. Жонку капітана далёкага плавання ўсе ведалі як Капітаншу. Старшыню калгаса некалі жартам звалі Войтам – такую назву ў старыя часы меў наглядчык за прыгоннымі сялянамі. Аднаго мужчыну прызывалі Стальмахом. Ужо мала хто ведае, што так калісьці называўся рамеснік, які займаўся вырабам конскай збруі, калёсаў. Сямейную пару, якая жыла калісьці ў цэнтры Крэва, называлі Партызанам і Партызанкай, бо яны казалі, што ваявалі ў час вайны ў партызанскім атрадзе.

Цікавае паходжанне мянушкі Перавознікавы. Перавоз – гэта пераправа цераз раку на пароме ці на лодцы. Перавозчык, ці перавознік, гэта той, хто займаецца перавозам. Але, здаецца, не такая ўжо вялікая нашая Крыўлянка, каб тут працаваў паром. І ўсё ж ён у Крэве быў: у 1930-я гады, калі польскія ўлады распачалі тут рэстаўрацыю замка, каля яго была створаная запрада, і каб перабрацца на другі бераг, сапраўды існаваў паром. Пазней запраду і паром ліквідавалі, а мянушкі Перавознік, Перавознікавы засталіся.

Аляксандр КАМІНСКІ

(Заканчэнне будзе)

Верасень

8 – Нямцоў Віктар Віктаравіч (1941), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага і манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец, майстар камерных жывапісных пейзажаў і акадэмічнага малюнка, творы якога ўпрыгожваюць вядучыя музеі Беларусі, педагог – 70 гадоў з дня нараджэння.

9 – Міхневіч Арнольд Яфімавіч (1936, Мінск), мовазнаўца, з імем якога ў беларускім мовазнаўстве звязаны семантыка-сітаксічны кірунак даследавання мовы, аўтар амаль 600 публікацыяў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 75 гадоў з дня нараджэння.

10 – Парсаданаў Георгій Арцёмавіч (1911–1989), заслужаны архітэктар Беларусі, сярод асноўных працаў якога генпланы гарадоў Мінска, Слуцка, Рэчыцы, Магілёва, Салігорска – 100 гадоў з дня нараджэння.

11 – Білібін Аляксандр Іванавіч (1911–1993), дырыжор, дзеяч самадзейнага музычнага мастацтва, заслужаны артыст Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

11 – Піён Марыс (1801–1869), танцоўшчык, балетмайстар, тэатральны дзеяч, стваральнік Віцебскага балета Піёна – 210 гадоў з дня нараджэння.

14 – «Наша Доля» (Вільня; выхадзіла да 14.12.1906), першае легальнае выданне на беларускай мове – 105 гадоў з дня выхаду газеты.

15 – Таўбін Юлі (Юдаль) Абрамавіч (1911–1937), паэт, перакладчык вершаў англійскіх паэтаў на рускую і беларускую мовы – 100 гадоў з дня нараджэння.

16 – Лысенка Пётр Фёдаравіч (1931, Полацкі р-н), вучоны-археалаг, па матэрыялах даследаванняў якога створаны археалагічныя музеі «Бярэсце» і «Старажытны Тураў», аўтар больш за 120 навуковых працаў, у т.л. манаграфіяў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2002) – 80 гадоў з дня нараджэння.

17 – Баліцкі Антон Васілевіч (1891, Гродзенскі р-н – 1937), дзяржаўны дзеяч БССР, аўтар артыкулаў па пытаннях нацыянальна-культурнага будаўніцтва, правадзейны член Інбелкульты – 120 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зьніч»

Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра «Зьніч» адкрывае чарговы тэатральны сезон!

9 верасня глядачоў запрашаюць на спектакль, пастаўлены паводле матываў гістарычнай аповесці Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім».

12 верасня на сцэне – парадкасальная камедыя С. Гргеля «Сталіца Эраўнд».

13 верасня глядачы змогуць атрымаць асалоду ад чароўных гукаў музычнага спектакля па матывах твора Янкі Купалы «Адвечная песня».

14 верасня С. Сагалаў прапануе глядачам спектакль пра Марка Шагала «Палёты з анёламі». Чытаецца на рускай мове.

15 жніўня С. Навуменка пазнаёміць з новым спектаклем-камедыяй паводле твораў Ф. Аляхновіча і Л. Родзевіча «Адамавы жарты».

16 жніўня глядачы змогуць паглядзець любоўны трылер «Жан і Беатрыса» паводле твора К. Фрэшт.

Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне ў Тэатральнай зале мінскага касцёла Св. Сымона і Св. Алены.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛУНІНЕЦ – горад, цэнтр Лунінецкага р-на. За 240 км ад Брэста, 262 км ад Мінска. Бузел чыгунак на Брэст, Гомель, Баранавічы, Сарны.

Вядомы з 1449 г. пад назвай Малы Лунін, сяло маёнтка Ішкалдз, уласнасць Мікалая Янавіча Няміры ў Вялікім Княстве Літоўскім. З 1580 г. – двор, цэнтр маёнтка Наваградскага павета, уласнасць князя Паўла Янушавіча Друцкага-Любецкага; з 1620 г. – Канстанціна Багданавіча Долмата. У 1588 г. было 484 жыхароў, 74 дамы, бровар, драўляная царква. З пачатку XVI ст. дзейнічала праваслаўнае брацтва. У 1622 г. К. Долмат паселішча разам з сялянамі падараваў Дзятлавіцкаму мужчынскаму манастыру. З 1793 г. – у складзе Расіі, у Пінскім павеце. У 1795 г. ужо 624 жыхары, 75 дамоў. У 1842 г. маёнткі манастыра перададзеныя ў казну, жыхары пераведзеныя ў катэгорыю дзяржаўных сялянаў.

У гады Паўночнай вайны на загад Пятра I ў Лунінцы працаваў вядомы расійскі гісторык В.М. Тацішчаў, які кіраваў пабудоваю на р. Бобрык некалькіх рачных суднаў, адліўкаю гарматаў, перапраўленых у Кіеў.

У 1811 г. на сродкі прыхаджанаў пабудаваная драўляная Крыжаўзвіжанская царква, пры якой з часам склалася значная бібліятэка. У 1912 г. на месцы старой царквы закладзеная новая каменная, пасля ўзвядзення асвечаная пад той ж назвай. На пачатку 1880-х гг. тут узнікла яўрэйская абшчына.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Памятны знак у гонар заснавання г. Лунінец

Чыгуначны вакзал